โรคสำคัญ ๆ ของไก่บางโรค

โดย

ดร. อาจิต โชติเสน

โรคผี ด า ษไก่

(FOWL POX หรือ CHICKEN POX)

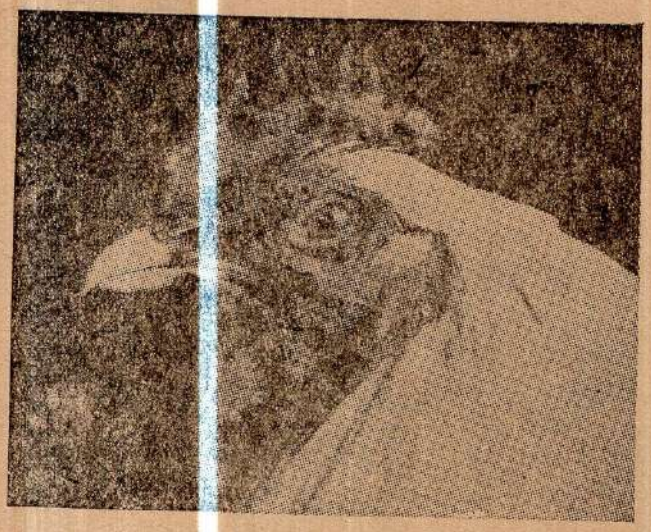
โรคผีดาษไก่เป็นโรคที่ติดต่ออย่างร้ายแรงของไก่และสัตว์ปีกแทบจะทุกชนิด สามารถที่จะติดต่อได้อย่างรวดเร็วและระบาดในทุกฤดูกาล โดยมากแล้วการระบาดของโรคนี้แสดงอาการเป็น ๒ แบบด้วยกัน คือแบบผิวหนังที่เรียกกันว่า Cutaneous type โดยปรากฏอาการเป็นเม็ดตุ่มบนผิวหนัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ไม่ใคร่จะมีขน เช่นตามเหนียง หงอนและหนังตา อีกแบบหนึ่งคือแบบที่เป็นในลำคอหรือที่เรียกกันว่า Diphtheric type ปรากฏอาการเป็นแผ่นฝ้าอยู่ภายในปากและลำคอ บางครั้งไก่ที่เป็นโรคนี้จะมีอาการทั้งสองแบบในตัวเดียวกัน โรคนี้ในบางคราวก็เป็นอย่างร้ายแรงมากจนทำให้ไก่ล้มตายเป็นอันมาก ในรายที่เป็นไม่ใคร่จะร้ายแรงนักก็จะทำให้ไก่หยุดไข่ หรือจำนวนไข่ลดน้อยลงมากก่อให้เกิดความเสียหายในทางเศรษฐกิจแก่ผู้ที่ทำการเลี้ยงไก่มาก

สาเหตุ โรคผีดาษไก่เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสซึ่งมีชื่อเฉพาะว่า Borreliota avium แต่เดิมเคยเชื่อกันว่าโรคผีดาษไก่แบบแสดงอาการบนผิวหนัง และแสดงอาการในลำคอนั้น เกิดจากเชื้อชนิดต่าง ๆ กัน แต่ในปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกันอย่างแน่นอนแล้วว่าโรคทั้งสองแบบนี้เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดเดียวกัน ในปัจจุบันนี้เชื่อกันว่ามีเชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคผีดาษในสัตว์ปีกอย่างน้อย ๔ สเตรนด้วยกัน คือฟาวล์พ็อกซ์ไวรัส (Fowl Pox virus ทำให้เกิดผีดาษไก่) พีเยี่ยนพ็อกซไวรัส (Pigeon pox virus ทำให้เกิดโรคผีดาษในนกพิราบ), แคนารี่พ็อกซไวรัส (Canary pox virus ทำให้เกิดผีดาษในนกคีรีบุน) และเตอร์กี้พ็อกซไวรัส (Turkey pox virus ทำให้เกิดผีดาษในไก่งวง) เชื้อทั้ง ๔ สเตรนนี้โดยมากทำให้เกิดโรคในสัตว์ปีกแต่ละชนิดตามชื่อของมัน แต่บางคราวทำให้เกิดโรคในสัตว์ปีกชนิดอื่นได้เหมือนกัน

เชื้อไวรัสของโรคนี้มีความอดทนต่อความแห้งมาก ด้วยคุณสมบัติเช่นนี้จึงทำให้

เชื้อไวรัสมีความรุนแรงและทำให้สัตว์ปีกเกิดเป็นโรคขึ้นได้อีกในเล้าที่เคยมีโรคนี้ระบาดอยู่แล้ว ไวรัสของโรคนี้สามารถเพาะเลี้ยงในไข่ไก่ฟักได้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องช่วยในการตรวจวินิจฉัยโรคได้เป็นอย่างดี

อาการ ระยะฟักโรคของโรคนี้ประมาณ ๔-๑๔ วัน ไก่แพ้ต่อโรคนี้มาก นอกจากนี้แล้วยังเป็นแก่ไก่งวงอีกด้วย เป็ด ห่าน ไก่ฟ้า นกกระทา นกคีรีบุน และเหยี่ยวก็ติดโรคผีดาษไก่แต่ไม่ร้ายแรงนัก สัตว์เลี้ยงถูกด้วยน้านมไม่เป็นโรคนี้ การติดโรคโดยมากมักจะเป็นการติดโรคโดยการสัมผัสโดยตรงกับเชื้อไวรัส และอาจติดโรคโดยยุงเป็นสื่อนำโรค ยุงจะเป็นตัวนำเชื้อไวรัสได้นานประมาณ ๑ เดือนภายหลังจากดูดกินเลือดไก่ที่เป็นโรคผีดาษไก่เข้าไป

รูปแสดงแผลของโรคผีดาษไก่บนเหนียง หงอน และบริเวณไม่มีขน

ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่าอาการของโรคผีดาษไก่อาจเกิดขึ้นได้เป็น ๒ แบบ ในแบบผิวหนังอาการโรคที่สังเกตเห็นแต่แรกบนหงอนและเหนียง ก็คือมีจุดน้ำใส ๆ สีเทา ๆ คล้ายพุพองนูนขึ้นมา ต่อมาจุดน้ำพุพองเหล่านี้จะแห้งลงกลายเป็นเสก็ดสีน้ำตาลซึ่งจะรวมกับจุดอื่น ๆ ที่อยู่ข้างเคียงกลายเป็นเสก็ดแผ่นใหญ่ หากว่าแกะเสก็ดออกโดยไม่ปล่อยให้มันหลุดเอง ที่แผลแกะเสก็ดออกนั้นจะมีเลือดไหล แผลเหล่านี้อาจจะมีเพียง ๒-๓ จุดหรือมีอยู่อย่างมากมายจนเกือบจะคลุมไปทั่วบริเวณผิวหนังที่ไม่มีขนปกคลุม เช่นทั่วทั้งบริเวณหน้า หงอน เหนียง เปลือกตา ตุ้มหู บริเวณมุมปาก บางทีอาจจะมีแผลที่แข้งขา บริเวณก้นใต้ปีก เสก็ดนี้อาจจะคลุมแผลอยู่นานประมาณ ๓-๔ สัปดาห์ได้ ซึ่งจะค่อย ๆ หลุดออกมาเองเหลือแต่แผลเป็นสีเทา ๆ การเป็นโรคแบบนี้บางทีไก่ไม่มีอาการโดยทั่ว ๆ ไป หรือถ้ามีก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ถ้าเป็นมากก็อาจมีอาการหงอยซึม เบื่ออาหาร น้ำหนักลด ไข่ลดหรือหยุดไข่ไปเลยก็มี

ส่วนอาการที่เป็นโรคในแบบลำคอนั้น ภายในปากและลำคอจะมีเยื่อเมือกสีเหลืองเป็นแผ่นฝ้าซึ่งเป็นเยื่อเมือกที่เกิดจากเนื้อตายและติดอยู่แน่นภายในลำคอและปาก หากว่าพยายามดึงให้หลุดจะมีเลือดออก เมื่อเป็นโรคนานเข้าแผ่นเยื่อเมือกก็จะมีขนาดโตขึ้นทุกที ๆ หนาเข้ามีลักษณะคล้ายเนยแข็ง และอาจจะมีมากจนไก่หุบปากไม่ลง เยื่อเมือกในคอนี้จะ

ขัดขวางต่อการหายใจ ทำให้หายใจไม่สะดวกและมีเสียงครืดคราดและจะขัดขวางต่อการกินอาหารด้วยซึ่งจะทำให้ไก่ผอมมาก บางครั้งก็อาจจะเป็นที่นัยตาด้วย โดยตาจะอักเสบมีน้ำตาไหล ต่อมาจะมีขี้ตาเกรอะกรังทำให้ดูคล้ายกับว่าตาถลนออกมา

มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งที่ไวรัสของโรคผีดาษทำให้เกิดขึ้น ก็คือภายในเซลล์ที่เกิดโรคซึ่งไม่มากเป็นเซลล์ชนิดปกคลุม (Epithelial cell) นั้น จะเกิดมี Inclusion bodies อยู่ภายในเซลล์ แต่ภายนอกใจกลาง (Nucleus) ของเซลล์ เป็น Inclusion bodies ชนิด (Intracytoplasmic inclusion body) ซึ่งในโรคผีดาษไก่นี้มีชื่อเฉพาะว่า โบดิงเกอร์ บอดี้ Bollinger's body และลักษณะพิเศษนี้ใช้เป็นเครื่องช่วยตรวจทำนายโรคได้ด้วย

รูปแสดงแผลของโรคผีดาษไก่แบบ ในลำคอ ซึ่งมีเยื่อเหนียวเกาะอยู่ภายในลำคอ

อัตราการตายของไก่ที่เป็นโรคผีดาษไก่นั้นผิดแผกแตกต่างกันมาก บางฝูงก็เป็นโรคอย่างรุนแรงและมีไก่ตายเป็นจำนวนมาก แต่บางฝูงที่เป็นโรคอย่างอ่อน ๆ อัตราการตายก็มีน้อยเพียง ๒–๓ ตัวหรือไม่ตายก็มี ความเสียหายส่วนใหญ่อยู่ที่ในไก่รุ่นสาวที่กำลังจะไข่หรือไข่แล้ว เพราะไก่สาวที่กำลังจะไข่อยู่แล้วนั้นจะทำให้ไข่ช้ากว่าปกติ ส่วนในไก่ที่กำลังไข่นั้นก็จะไข่ลดหรือหยุดไข่เป็นเวลาตั้งนาน การเกิดโรคผีดาษไก่ในไก่ที่กำลังเป็นโรคอื่นหรือในไก่ที่กำลัง มีพยาธิภายในอยู่แล้ว จะยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าในฝูงที่ไม่มีโรคอื่นแทรกซ้อน

การตรวจทำนายโรค การที่ไก่มีเม็ดตุ่มอยู่บนหงอน เหนียง และในบริเวณที่ไม่มีขนแห่งอื่น หรือมีเยื่อสีเหลือง ๆ ติดแน่นอยู่ในลำคอก็เป็นอาการที่เพียงพอที่จะทำนายโรคนี้ได้ แต่เพื่อที่จะให้แน่นอนก็จำต้องมีการตรวจในห้องปฏิบัติการซึ่งจะกระทำได้โดยวิธีดังต่อไปนี้

๑. โดยการทดลองฉีดเข้าในไก่และสัตว์ปีกชนิดอื่นเพื่อที่จะทราบชนิดของไวรัส ด้วยว่าเป็นเสตรนไหน นอกจากนั้นแล้วยังใช้ฉีดในไก่ที่มีความคุ้มต่อโรค เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นไวรัสสเตรนนั้นแน่

๒. ใช้เส็ดแผลผีดาษไก่ละลายในน้ำเกลือผสมเพ็นนิซิลินและสเตรพโตมายซิน เพื่อฆ่าเชื้อแบคทีเรียเจือปน แล้วฉีดเข้าไปบนเยื่อ Chorio allantoic membrane ของไข่ไก่ฟักเพื่อทำการศึกษาต่อไป เชื้อไวรัสโรคผีดาษไก่จะทำให้เยื่อที่เพาะเลี้ยงไวรัสหนามีสีขาวเพิ่มมากขึ้น

๓. ตรวจดูโดยขูดแผลแล้วป้ายบนกระจกสไลด์ย้อมสีเพื่อตรวจดูโบดิงเกอร์บอดี ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ไวรัสของโรคนี้ทำให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการยืนยัน

การป้องกันโรค โรคนี้เมื่อเป็นแล้วไม่มีทางรักษา แต่การที่จะถอกเยื่อที่ติดแน่นในลำคอซึ่งจะขัดขวางต่อการกินอาหารให้หลุดออกไปได้แล้วก็จะช่วยได้เป็นอย่างมาก และเมื่อถอกแล้วบริเวณที่เลือดไหลออกมาก็อาจใช้ยาฆ่าเชื้อโรค เช่น ทิงเจอร์ไอโอดีน หรือ ยาแดงทาเพื่อช่วยให้แผลหายเร็วยิ่งขึ้น

โดยมากนิยมใช้ทำวัคซีนให้แก่ไก่เพื่อป้องกันโรคนี้ วัคซีนป้องกันโรคผีดาษไก่นี้นิยมทำให้แก่ไก่ที่มีอายุตั้งแต่ ๑ สัปดาห์ถึง ๔ สัปดาห์ วัคซีนชนิดนี้เมื่อทำแล้วก็สามารถที่จะสร้างความคุ้มให้แก่ไก่พอที่จะคุ้มโรคไปได้ตลอดชีวิต ถ้าถูกไก่แข็งแรงอาจจะทำวัคซีนนี้ควบไปกับวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิลชนิดสเตรนเอฟก็ได้ วัคซีนชนิดที่กรมปศุสัตว์มีขายเป็นวัคซีนชนิดเชื้อเป็น เวลาขายให้จะขายเป็นคู่โดยมีวัคซีน ๑ หลอด น้ำยาละลาย ๑ หลอด เวลาจะใช้ก็เอามาผสมกัน แล้วใช้เหล็กแหลมที่บากปลายให้เป็นปากฉลามจุ่มวัคซีนแทงลงไปในหนังปีก วัคซีนชนิดนี้เมื่อผสมแล้วต้องใช้ทันทีและใช้ให้หมดเลยอย่าเก็บเอาไว้ใช้อีก ในขณะที่กำลังทำวัคซีนก็ควรจะแช่ขวดวัคซีนไว้ในกระติกน้ำแข็งเสมอ ภายหลังที่ทำวัคซีนแล้วประมาณ ๗-๑๐ วันก็เปิดดูรอยที่แทงเข็มทำวัคซีนไว้ เพื่อดูว่าการปลูกผีดาษไก่จะขึ้นหรือไม่ ถ้ามีตุ่มขึ้นที่รอยแทงก็แสดงว่าวัคซีนนั้นใช้ได้และจะให้ความคุ้มต่อโรคผีดาษไก่ ถ้าไม่ขึ้นควรจะทำซ้ำอีกครั้งเพื่อความแน่ใจ

โรคเรื้อรังของระบบทางเดินของลมหายใจ

Chronic Respiratory Disease

โรคนี้เป็นโรคอวัยวะระบบทางเดินของลมหายใจของไก่และไก่งวง ซึ่งมีลักษณะอาการเฉพาะโรคคือ เวลาหายใจมักจะมีเสียงดังครืดคราดอยู่ภายในลำคอ มีอาการไอและมีน้ำมูกไหลออกมาเสมอ ๆ โรคนี้ทำความเสียหายให้แก่ผู้ที่มีอาชีพในการเลี้ยงไก่เป็นอย่างมาก ในสหรัฐอเมริกามีผู้กะประมาณว่าโรคนี้ทำความเสียหายให้แก่วงการเลี้ยงไก่ถึงปีละประมาณ ๒๕ ล้านดอลล่าร์ เนื่องจากอัตราการตายของไก่สูง ไข่ลด การที่ต้องคัดไก่ออกทิ้งทำให้เสียเวลาเลี้ยงมากขึ้น เสียอาหารเลี้ยงดูมากขึ้น และประการสุดท้ายไก่ที่ฆ่าแล้วจะมีคุณภาพของเนื้อตกต่ำลงไปขายไม่ได้ราคาดีเท่าที่ควร โรคนี้ตามปกติมีระบาดอยู่โดยทั่ว ๆ ไป เมื่อเกิดโรคนี้แก่ไก่มักจะเรียกว่าโรคเรื้อรังของระบบทางเดินของลมหายใจ (Chronic Respiratory Disease) แต่ถ้าเกิดในไก่งวงมักจะเรียกว่า โรคโพรงกระดูกอักเสบชนิดติดเชื้อ (Infectious Sinusitis) ทั้งนี้เพราะแต่แรกเข้าว่าเป็นคนละโรคแต่ในปัจจุบันนี้สามารถพิสูจน์ได้โดยการฉีดเชื้อเข้าไข่และตรวจเชื้อจากไข่ไก่พักโดยการย้อมสี เห็นว่าเป็นเชื้อที่มีรูปร่างลักษณะอย่างเดียวกัน

สาเหตุ โรคนี้เกิดจากเชื้อจำพวกริกเกทเซีย ที่เรียกกันว่า เชื้อที่มีรูปร่างคล้ายกับเชื้อที่ทำให้เกิดปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ (Pleuropneumonia Like Organism) และมักจะเรียกย่อ ๆ ว่า PPLO ปัจจุบันนี้นักวิทยาศาสตร์ได้ให้ชื่อเชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคที่ทำให้เกิดโรคนี้ว่า Mycoplasmo Gallinarum เชื้อนี้มีรูปร่างกลม ๆ บางอันก็มีเส้นยาว ๆ อยู่ด้วยจัดเข้าอยู่ในจำพวกหลายรูป สามารถจะเลี้ยงเชื้อในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มีซีรั่มเจือปนได้ เชื้อนี้จะรอดผ่านเครื่องกรองชนิดที่แบคทีเรียส่วนมากไม่สามารถลอดผ่านได้ และเพาะเลี้ยงในไข่ไก่พักได้ ซึ่งอาจจะทำให้ลูกไก่ในไข่ไก่พักตายหรือไม่ตายก็ได้ สเตรนที่ทำอันตรายให้แก่ลูกไก่ในไข่ไก่พักมักจะทำให้เกิดผิดข้อขา ลูกไก่แคระแกรน ตับเน่า มีน้ำคั่งในร่างกายโดยทั่ว ๆ ไป เชื้อนี้ไม่ใคร่จะทนทานเท่าใดนัก

แม้ว่าเชื้อนี้จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคก็ตาม แต่ก็มักจะมีเชื้อโรคอื่นเข้ามาแทรกแซงด้วยเสมอ ๆ หรือมิฉะนั้นก็โรคอื่นอาทิเช่นโรคนิวคาสเซิล หรือโรคหลอดลม อักเสบมักจะทำให้เกิดการระบาดโรคเรื้อรังของระบบทางเดินของลมหายใจระบาดขึ้นได้เสมอ ๆ

อาการของโรค ระยะฟักโรคของโรคนี้ประมาณ ๔ ถึง ๒๑ วัน การระบาดของโรคมักจะเริ่มต้นจากไก่ตัวที่เป็นพาหะของโรค และแพร่โรคด้วยการอยู่รวมกันหรือโดยหายใจรดกัน นอกจากนี้แล้วโรคนี้ยังถ่ายทอดจากแม่ไก่ไปยังลูกไก่เหมือนกับโรคอุจจาระขาวอีกด้วย สัตว์ที่เป็นโรคนอกจากไก่และไก่งวงแล้ว ไก่ฟ้า นกพิราบ ก็เป็นได้

อาการ โดยเฉพาะ ของโรคใน ฝูงไก่ ที่โตเต็ม ที่แล้ว ก็คือมี เสียงครืดคราด อยู่ภายในหลอดลม น้ำมูกไหลและไอ ไก่ที่เป็นโรคมักจะเบื่ออาหารน้ำหนักตัวลด ไก่ที่กำลังไข่ ไข่จะค่อย ๆ ลดลงและมักจะไข่ในระดับต่ำอยู่ตลอดเวลา ไก่ตัวผู้มักจะแสดงอาการรุนแรงมาก ในไก่รุ่นกระทงโรคมักจะระบาดเมื่อไก่มีอายุตั้งแต่ ๔–๘ สัปดาห์ และมักจะมีอาการค่อนข้างจะรุนแรง มีอาการของระบบทางเดินของลมหายใจเห็นชัด เบื่ออาหาร อัตราการตายในไก่รุ่นกระทงอาจจะถึง ๓๐ เปอร์เซ็นต์ ต่อมาอาการจะดีขึ้นภายใน ๒–๓ วัน แต่อาการทางระบบทางเดินของลมหายใจยังคงมีอยู่ และยังคงเบื่ออาหารซึ่งจะทำให้โตช้า เมื่อขายราคาจะตก ระยะของการเป็นโรคนี้ค่อนข้างจะยาวนาน ความรุนแรงของโรคผิดแผกแตกต่างกันไปในไก่ต่างฝูงกัน ระยะของการเป็นโรคนานประมาณตั้งแต่ ๒๑–๘๖ วัน

สภาพวิการเมื่อผ่าซากไก่ดูจะเห็นมี น้ำมูกอุดอยู่ใน ช่องจมูกหลอดลม และตามถุงลม (Air sac) ในร่างกาย ในถุงลมบางที่จะมีน้ำมูกข้น ๆ จนมีลักษณะจับกันเป็นก้อนติดอยู่โดยทั่ว ๆ ไป ที่ปอดจะมีสภาพวิการที่แสดงว่าปอดบวม (Pneumonia) อยู่ด้วย

การตรวจทำนายโรค การตรวจทำนายโรคนี้กระทำได้โดย

๑. การแยกเชื้อจากไก่ที่ป่วยเป็นโรค โดยใช้น้ำมูกในหลอดคอหรือในถุงลม เอามาละลายในน้ำเกลือ แล้วเพาะลงไปในอาหารเลี้ยงเชื้อที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของเชื้อ PPLO ส่วนเชื้อแบคทีเรียอื่น ๆ ที่อาจจะมีเจือปนในน้ำมูกนั้นอาจจะกำจัดได้โดยกรองด้วยเครื่องกรอง หรืออาจจะใช้น้ำยา Thallus Acetate ในความเข้มข้น ๑:๔,๐๐๐ หรือใช้เพนนิซิลิน ๒,๕๐๐ ยูนิทต่ออาหารเลี้ยงเชื้อ ๑ ซี.ซี. ก็ได้ วิธีที่จะกำจัดเชื้อเจือปนอีกวิธีหนึ่งก็คือ ฉีดน้ำมูกที่ละลายแล้วนั้นเข้าไปใน Sinus ของไก่งวง ซึ่งจะทำให้เกิดมีสิ่งขับออกใน

Sinus ขึ้น และในสิ่งขับออกนี้มักจะไม่มีแบคทีเรียชนิดอื่นเจือปน เมื่อเพาะเชื้อในอาหารเลี้ยงเชื้อขึ้นแล้วก็เอามาศึกษาคุณลักษณะของเชื้อโดยใช้อาหารเลี้ยงเชื้อพิเศษ เพื่อจะได้ทราบชนิดของเชื้อที่แน่นอนอีกต่อไป

๒. ตรวจทำนายโรคโดยใช้วิธีซีรั่มวิทยา ซึ่งอาจจะทำได้โดย

ก. ตรวจซีรั่มบนแผ่นกระจกอย่างเร็ว (Rapid Serum Plate Test) โดยเจาะเลือดเอาซีรั่มมาตรวจโดยใช้แอนติเย่นที่ทำเอาไว้ อ่านผลเช่นเดียวกับการตรวจโรคอุจจาระขาวในไก่

ข. ตรวจโดยปฏิกิริยาระงับการรวมกลุ่มของเม็ดเลือดแดงไก่ (Hemagglutination Inhibition Test) เชื้อโรคนี้ทำให้เม็ดเลือดแดงของไก่รวมกลุ่ม (Hemagglutination) เช่นเดียวกับในโรคนิวคาส์เซิลเหมือนกัน และซีรั่มของไก่ที่เป็นโรคก็มีภูมิคุ้มกันที่จะระงับไม่ให้เม็ดเลือดแดงรวมกลุ่ม ดังนั้นเราจึงสามารถใช้วิธีในการตรวจทำนายโรคได้.

การควบคุมและป้องกันโรค

ไก่ที่เป็นโรคนี้แล้วหายจะมีภูมิคุ้มกันในร่างกายอยู่บ้าง แต่ในฝูงไก่เช่นนี้มักจะยังมีเชื้อโรคเหลืออยู่บ้างซึ่งอาจจะทำให้ไก่ที่แพ้โรคนี้ติดโรคได้โดยการอยู่ใกล้ชิด และอาจถ่ายทอดโรคทางไข่ได้ ฉะนั้นการป้องกันโรคจึงจำต้องกำจัดตัวที่เป็นพาหะโรคและพยายามไม่นำไก่ที่เป็นโรคเข้ามาเลี้ยงในฝูง

การทดลองเอาเชื้อ Mycoplasma Gallinarum มาผสมกับยาปฏิชีวนะที่มีอานุภาพกว้าง เพื่อดูว่ายาปฏิชีวนะจะมีประสิทธิภาพในการทำลายเชื้อหรือไม่ ปรากฏว่าได้ผลในการทำลาย Olesiuk ได้แนะนำให้ทำการรักษาโรคนี้โดยใช้ยาปฏิชีวนะในขนาดสูงประมาณ ๓๐๐-๕๐๐ กรัมผสมในอาหาร ๑ ตัน หรือผสมในน้ำให้มีความแรงเท่ากันให้กินก็ได้ แต่วิธีรักษาค่อนข้างจะแพงและยังไม่ทราบชัดดีว่าจะให้ผลดีในการรักษา นอกจากนี้ก็มีรายงานว่าการรักษาไก่ที่เป็นโรคโดยใช้ Streptomycin และ dihydrostreptomycin ผสมกันฉีดเข้ากล้ามในขนาด ๒๐๐ มิลลิกรัม เพื่อป้องกันการถ่ายทอดเชื้อจากไก่ไปยังไข่ก็ปรากฏว่าได้ผลดีเหมือนกัน แต่วิธีนี้ก็อาจจะทำให้เกิดเชื้อโรคที่มีความคงทนต่อยาปฏิชีวนะขึ้นได้ ส่วนวิธีที่ควบคุมที่ได้ผลดีโดยไม่มีทดนั้นยังไม่มีใครค้นพบจะต้องใช้เวลาในการค้นคว้าต่อไป

โรคอหิวาต์ไก่

FOWL CHOLERA

โรคอหิวาต์ไก่เป็นโรคระบาดที่เป็นแก่สัตว์ปีกทุกชนิด มักจะมีสภาพที่ทำให้เกิดโลหิตเป็นพิษ โดยที่ซากสัตว์ที่ตายมีอาการโลหิตออกเป็นจุดเล็ก ๆ ตามเยื่อชุ่ม อัตราการเป็นโรคและอัตราการตายของโรคนี้มีสูงมาก โรคนี้มีระบาดอยู่โดยทั่ว ๆ ไปในโลก และทำให้เกิดความเสียหายในวงการเลี้ยงไก่อยู่เสมอ ๆ ในเมืองไทยเราเมื่อในสมัยที่ยังไม่ได้คิดค้นทำวัคซีนป้องกันโรคนี้ โรคนี้ได้ระบาดอย่างมากมายทำให้การเลี้ยงไก่ต้องล้มลุกคลุกคลานเลี้ยงได้ไม่เป็นล่ำเป็นสัน การเลี้ยงไก่เท่าที่เป็นปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นมาจนทุกวันนี้ ก็เพราะเราหาทางทำวัคซีนป้องกันโรคนี้ได้สำเร็จ ทำให้อุปสรรคในการเลี้ยงไก่ที่เกิดจากโรคนี้ ได้บรรเทาเบาบางลงไปบ้าง โรคนี้โดยปกติมักจะระบาดในประเทศที่มีอากาศอบอุ่น ประเทศที่มีอากาศหนาวมีการระบาดของโรคน้อยกว่า ความเสียหายที่โรคนี้ทำให้เกิดขึ้นเป็นความเสียหายที่ทำให้ไก่ตายโดยตรง มิได้เป็นความเสียหายที่ทำให้จำนวนไข่ลดลง ซึ่งเป็นความเสียหายในทางผลิตผลของไก่

สาเหตุของโรค โรคนี้เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งมีรูปร่างเป็นรูปรี ๆ เล็ก ๆ จัดเข้าอยู่ในเชื้อจำพวกเดียวกับที่ทำให้เกิดโรคเฮโมรายิก เซพติซีเมีย นักวิทยาศาสตร์ได้ให้ชื่อว่า PASTEURELLA MULTOCIDA เชื้อนี้เมื่อตรวจภายในโลหิตหรือในอวัยวะของสัตว์ที่เป็นโรคที่เอามาย้อมสีตรวจดูด้วยกล้องจุลทัศน์ มักจะย้อมติดที่ปลายทั้งสองข้าง (BIPOLAR) แต่ถ้าหากเพาะเชื้อในอาหารเลี้ยงเชื้อแล้ว มักจะตรวจไม่พบลักษณะที่ย้อมติดสีที่ปลายทั้งสองข้างและมักจะมีรูปร่างของเชื้อผิดแปลกไปนั้นอาจจะพูดได้ว่ามีหลายรูป (PLEOMORPHIC) เชื้อที่พึ่งแยกใหม่ ๆ อาจจะเห็นมีเกราะหุ้ม (CAPSULE) แต่เมื่อเพาะครั้งต่อ ๆ ไปก็จะหายไป อาหารที่ใช้เลี้ยงเชื้อนี้ใช้อาหารธรรมดาเช่น BEEF INFUSION BROTH ก็เพาะเลี้ยงได้ดี

ได้มีผู้จัดแบ่งแยกชนิดของเชื้อ พาสเจอเรลล่า มัลโทซิดา นี้ออกไปอีกตามลักษณะของสีรูปของโคโลนีของเชื้อที่เพาะ และการเปลี่ยนแปลงของน้ำตาลในอาหารเพาะเชื้อ เชื้อนี้เพาะเลี้ยงขึ้นในไข่ไก่ฟักด้วย ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้เพาะเลี้ยงเชื้อในไข่ไก่ฟักเพื่อใช้ทำเป็นวัคซีนด้วย

ยาฆ่าเชื้อโรคดังต่อไปนี้ใช้ฆ่าเชื้อโรคได้เป็นอย่างดี คือ กรดคาร์บอริค ๑ เปอร์เซ็นต์ ครีโซล ๓ เปอร์เซ็นต์, กรดกำมะถัน ½ เปอร์เซ็นต์ เชื้อโรคในโลหิตและในอุจจาระจะถูกทำลายเมื่อผสมกับน้ำยาจุนสี ๕ เปอร์เซ็นต์

อาการโรค สัตว์ปีกทุกชนิดติดโรคนี้ นกกระจอกอาจเป็นตัวการที่จะช่วยแพร่โรคอหิวาต์ไก่ได้โดยง่าย กระต่าย หนู ก็แพ้ต่อเชื้อโรคนี้เป็นอย่างดี ในห้องปฏิบัติการมักจะใช้สัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์สำหรับผ่านเชื้อเพื่อช่วยในการตรวจทำนายโรค

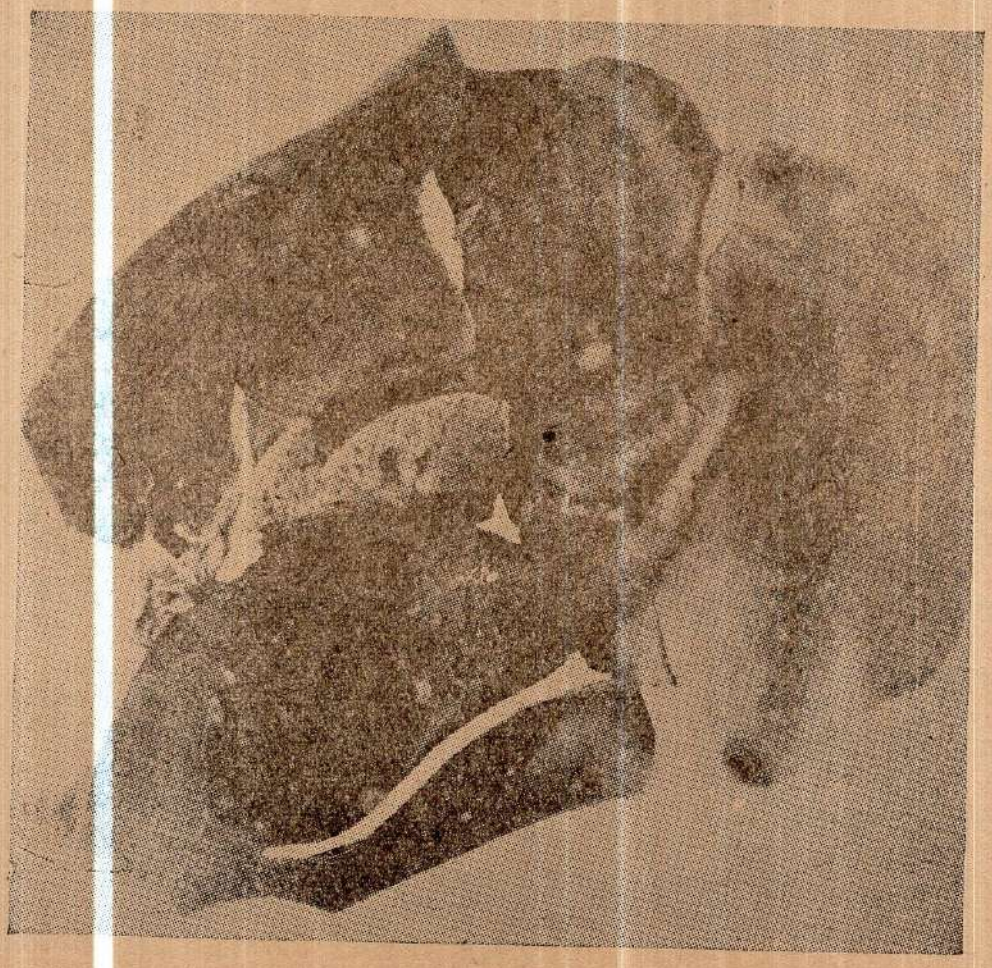
ระยะฟักของโรคนี้ตามธรรมชาติประมาณ ๔—๕ วัน แต่บางครั้งอาจจะเกิดระบาดขึ้นอย่างรวดเร็วก็ได้ เคยมีรายงานข่าวในการทดลองทำให้ไก่ติดโรค โดยนำไก่ที่เป็นโรคเข้าไปขังรวมอยู่ด้วย ภายในระยะเวลา ๔๘ ชั่วโมงเท่านั้น ไก่ที่อยู่ในฝูงนั้นติดโรคนี้หมด

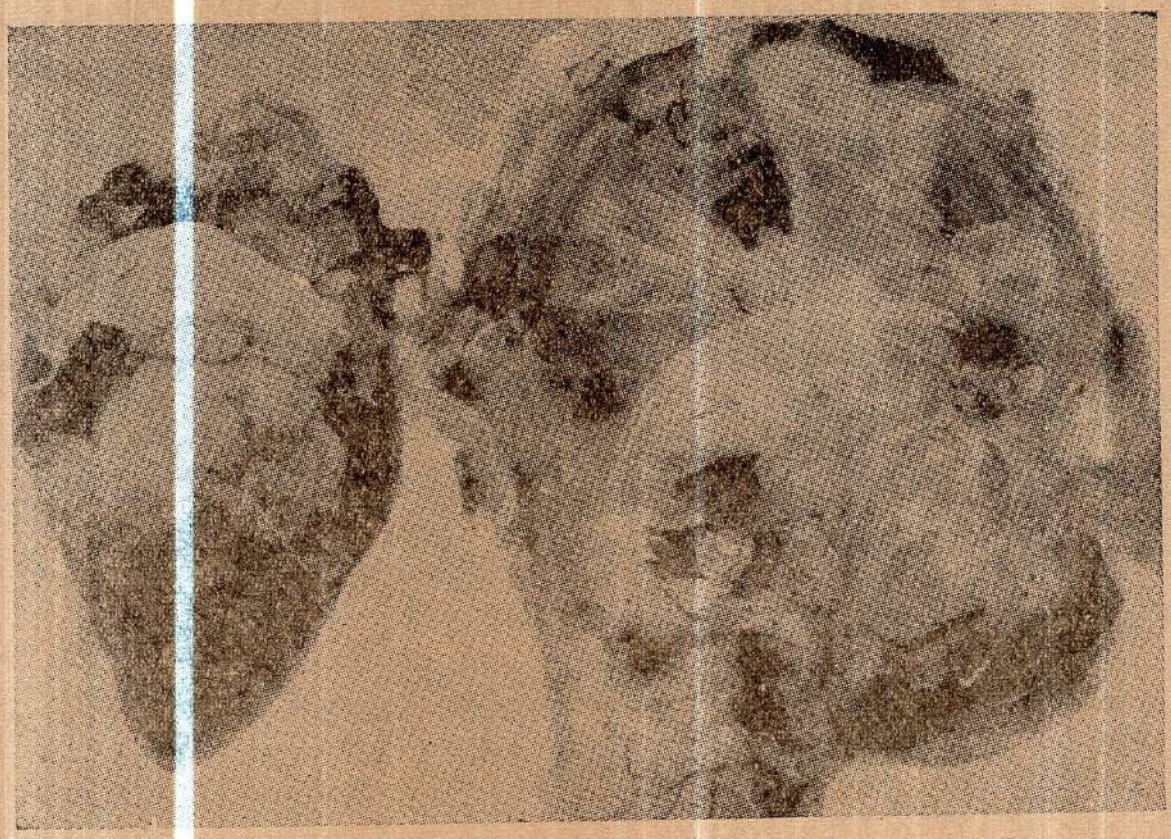
ในรายที่เป็นอย่างรุนแรง บางทีอาจจะไม่สังเกตเห็นอาการไก่ป่วยแต่อย่างใดเลย อยู่ ๆ ก็พบไก่ตายอยู่ในรังหรือใต้คอน การที่ไก่เป็นโรคอย่างรวดเร็วนี้แสดงว่าเชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคมีความรุนแรงมาก และมักจะพบเสมอในการระบาดใหม่ ๆ ของโรคในฝูง เช่น ในฝูงไก่ซึ่งกำลังไข่ ในตอนเย็นจะเห็นว่า แม่ไก่ที่กำลังไข่อยู่นั้นดูเหมือนว่าจะสมบูรณ์ดีทุกประการ แต่พอตอนเช้าก็พบว่ามีแม่ไก่ตายอยู่หลายตัว แต่ต่อมาความรุนแรงของเชื้อโรคค่อย ๆ ลดลง จึงจะสังเกตุเห็นอาการของไก่ป่วย ไก่ป่วยมักจะยืนซึมไม่กินน้ำ กินอาหาร ซูบผอมอย่างรวดเร็ว สัตว์ที่ป่วยมักจะไม่หาย และตัวที่หายมักจะเป็นพาหะของโรคต่อไป ไก่บางตัวจะเดินขากระเผลก เพราะเชื้อโรคไปรวมตัวอยู่ตามข้อปีกข้อขา เชื้อโรคอาจไปรวมตัวที่เหนียงทำให้บวมและเจ็บ บางทีไก่จะหายใจลำบาก เพราะมีเสมหะอุดอยู่ในลำคอ อาการท้องเดินอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ ในรายที่เป็นอย่างรุนแรง และไก่ไม่ตาย (ซึ่งไม่ใคร่จะมีมากนัก) จะมีอาการท้องเดิน อุจจาระเหลวเป็นน้ำมีสีเทา เหลือง หรือสีเขียว การที่อุจจาระมีสีเช่นนี้ไม่ใช่อาการของอหิวาต์ไก่โดยเฉพาะ เพราะโรคลำไส้อื่น ๆ ก็ทำให้อุจจาระมีสีเช่นนี้เหมือนกัน หงอนเหนียงจะมีสีเขียวคล้ำ

โรคนี้มักจะระบาดติดต่อโดยการกินอาหาร และน้ำที่มีอุจจาระของไก่ป่วยเจือปนอยู่เป็นส่วนใหญ่ น้ำในหนองบึงที่เป็ดไก่ป่วยลงไปกินก็จะเป็นแหล่งแพร่โรคได้เป็นอย่างดี การแพร่โรคโดยไก่ที่เป็นพาหะของโรคหรือนกเล็ก ๆ เช่นนกกระจอกที่เข้ามาแย่งอาหารไก่กินก็เป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่ผู้เลี้ยงจะต้องหาทางกำจัดให้ได้ นอกจากนี้แล้วยังเชื่อกันว่าแมลงวันก็อาจเป็นพาหะนำโรคนี้ไปแพร่ได้บ้างเหมือนกัน แต่ยังไม่สำคัญเท่ากับการแพร่โรคโดยไก่ที่เป็นตัวพาหะนำโรคไป

สภาพวิการ สภาพวิการของไก่ที่ป่วยแล้วตายนั้น จะใช้เป็นเครื่องตรวจวินิจฉัยโรคอย่างแน่นอนไม่ได้ เพราะไม่มีลักษณะโดยเฉพาะ และบางทีก็อาจจะไม่มีเลย ดังเช่นในกรณีที่เป็นอย่างรุนแรงมาก ๆ (Peracute) สภาพวิการในรายที่เป็นอย่างไม่รุนแรงนัก (Subacute) ก็มีจุดเลือดออกเป็นจุดเล็ก ๆ โดยทั่ว ๆ ไปในเยื่อเมือกของปอดและลำไส้ บางครั้งเยื่อหุ้มอวัยวะอาจมีจุดเลือดออกเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนไขมันที่หุ้มอวัยวะในช่องท้อง จะมีอาการของลำไส้อักเสบและเลือดคั่ง ในช่องท้องบางทีจะพบวัตถุสีเหลือง ๆ คล้ายไข่ต้มอยู่ภายใน ตับมีสภาพวิการของตับอับเสบ บางทีจะเห็นบริเวณเนื้อตายสีจาง ๆ เป็นจุดเล็ก ๆ บนตับทั้งอัน ม้ามมักจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด บางครั้งก็มีเลือดคั่งและโตเหมือนกัน บางทีที่หัวใจก็จะพบมีจุดเลือดออกบนหัวใจ ตามกระดูกข้อต่อที่เชื้อโรคเข้าไปรวมตัวจะมีอาการอักเสบด้วย

การตรวจทำนายโรค การตรวจทำนายโรคอย่างถูกต้องนั้นโดยมากไม่ใช้วิธีตรวจอาการและสภาพวิการ แต่มักจะใช้การตรวจดังต่อไปนี้คือ

๑. การตรวจพบเชื้อ โดยวิธีใช้โลหิตของสัตว์ป่วยหรือตายแล้ว บ้ายกระจกย้อมด้วยสีแล้วตรวจดู ถ้าพบเชื้อที่ย้อมติดสองขั้วและแยกเชื้อในโลหิตทดลองดูเพื่อพิสูจน์ให้เป็นที่แน่ใจ เพราะมีแบคทีเรียบางอย่างเช่นพวกโคลีฟอร์ม มีลักษณะย้อมสีติดสองขั้วเหมือนกัน แต่สามารถที่จะหาความแตกต่างจากเชื้อพาสเจอเรลล่าโดยอาหารเลี้ยงเชื้อบางอย่าง

๒. การแยกเชื้อ โดยใช้โลหิตหรืออวัยวะของสัตว์ป่วย เพาะเลี้ยงในอาหารเลี้ยงเชื้อ เพื่อตรวจให้ทราบชนิดของเชื้อ

๓. การฉีดสัตว์ทดลอง โดยใช้โลหิตหรืออวัยวะของสัตว์ที่ตายฉีดเข้าไปในกระต่าย ซึ่งจะทำให้กระต่ายตายเนื่องจากเชื้อนี้ การใช้กระต่ายเป็นสัตว์ทดลองยังเป็นประโยชน์ในการขจัดข้อสงสัยว่าไก่นั้นจะตายด้วยโรคไวรัสอื่น ๆ เช่น นิวคาสเซิล หรือฟาวล์เปล็กด้วย เพราะโรคดังกล่าวแล้วนี้ไม่ฆ่ากระต่าย

การรักษาโรค ได้เคยมีรายงานมากมายเกี่ยวกับการรักษาโรคนี้ว่าได้ผล แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าแล้วว่า การรักษาโรคไก่นั้น เป็นการรักษาที่แพงได้ไม่คุ้มเสีย ทางที่ดีแล้ว ควรจะหาทางป้องกันโรค และสร้างความคุ้มกันให้แก่ไก่โดยวิธีฉีดวัคซีนเสียจะดีกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ดี ก็อยากจะกล่าวถึงวิธีรักษาโรคที่เขาว่าได้ผลมาแล้วให้ได้ทราบบ้างบาง วิธี คือ

๑. การรักษาโรคโดยใช้ SULFAMETHAZINE ในขนาด ๐.๕ เปอร์เซ็นต์ในอาหารผสมหรือความแรง ๐.๑ เปอร์เซ็นต์ในน้ำให้กิน สามารถลดอัตราการตายลงได้ประมาณ ๒๕ ถึง ๗๕ เปอร์เซ็นต์

๒. ใช้ ซัลฟาควินน็อกซาลิน ในน้ำดื่มให้กินในขนาด ๐.๐๕ ถึง ๐.๐๑ เปอร์เซ็นต์ก็ได้ ผลในการลดอัตราตาย เมื่อให้ไก่กินก่อนที่จะฉีดเชื้อเข้าไป ๒๔ ชั่วโมง นอกจากนี้แล้วยังสามารถป้องกันโรคโดยวิธีใช้ผสมอาหารในขนาด ๐.๑ ถึง ๐.๐๕ เปอร์เซ็นอีกด้วย

๓. ยาจำพวกปฏิชีวนะ เช่น สเตร็ฟโตมายซิน ออริโอมัยซิน ก็สามารถลดอัตราการตายของไก่เพราะโรคนี้ลงไปได้

การป้องกันโรค การป้องกันโรคทำได้โดยการใช้หลักสุขวิทยาโดยทั่ว ๆ ไป คือ พยายามไม่นำไก่ใหม่เข้าฝูงโดยไม่กัก เพื่อตรวจสังเกตดูอาการเสียก่อน หาทางป้องกันนก กระจอกและนกอื่น ๆ ที่เข้ามาแย่งอาหารไก่ เพราะนอกจากจะป้องกันโรคแล้วยังจะเป็นการช่วยประหยัดอาหารไก่ได้อีกด้วย ซากไก่ที่ตายด้วยโรคนี้ควรจะทำการฝังหรือเผาให้เป็นอย่างดี ทำความสะอาดภาชนะที่ใส่อาหารและน้ำ ไก่ตัวที่เป็นโรคก็ควรจะทำลายเผาหรือฝังไม่ควรจะทำการรักษาเพราะจะเป็นโอกาสที่ทำให้เชื้อโรคแพร่ไปได้ ควรจะทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้ให้แก่ไก่ในฝูงทุก ๆ ๖ เดือน วัคซีนป้องกันโรคนี้เป็นวัคซีนชนิดเชื้อตาย สำหรับใช้กับไก่ที่มีอายุตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไป ความคุ้มโรคที่เกิดขึ้นจะช่วยป้องกันไม่ให้ไก่เป็นโรคนี้ได้ประมาณ ๖ เดือน

อัตราค่าโฆษณาในหนังสือ "สัตวแพทยสาร"

หน้าปก	ครั้งละ	๗๐๐	บาท
หลังปก	,,	๕๐๐	,,
ปกหน้าด้านใน	,,	๒๕๐	,,
ปกหลังด้านใน	,,	๒๕๐	,,
ในเล่มเต็มหน้า	,,	๑๕๐	,,
ในเล่มครึ่งหน้า	,,	๑๐๐	,,
ใบแทรกเย็บติดในเล่ม	,,	๑๐๐	,,